

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: Eduskunnan lakivaliokunnan lausuntopyyntö 12.10.2018

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Itä-Suomen hallinto-oikeudelta asiantuntijalausuntoa koskien hallituksen esitystä eduskunnalle Tuomioistuinvirastoa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 136/2018 vp).

Itä-Suomen hallinto-oikeus kannattaa Tuomioistuinviraston perustamista. Keskushallintotehtävien siirtäminen oikeusministeriöstä erilliselle keskusvirastolle vastaa myös sitä suuntausta, miten valtion keskuhallintoa on Suomessa muutenkin kehitetty. Lisäksi tämä vastaa sitä suuntausta, miten valtion keskuhallintoa on muissa Pohjoismaissa toteutettu. Keskushallintotehtävien keskittämällä Tuomioistuinvirastolle lisätään hallinnollisen työn ammattimaisuutta, yhtenäistetään hallinnollisia käytäntöjä, vähennetään päällekkäistä työtä sekä edistetään tuomioistuinten resurssien tehokasta käyttöä ja riippumattomuutta. Tuomioistuinten riippumattomuus tulee parhaiten toteutetuksi nyt ehdotetussa mallissa, jossa tuomarit osallistuvat itse tuomioistuinten keskushallintoa koskevaan päätöksentekoon. Uudistuksen myötä tuomioistuimet voivat keskittyä ydintehtäväänsä eli lainkäytön korkean laadun ylläpitämiselle ja kehittämiselle. Hallinto-oikeus kuitenkin korostaa, että monet hallintotehtävät eivät ole kokonaisuudessaan siirrettävissä tuomioistuimista Tuomioistuinvirastoon, minkä vuoksi tuomioistuimet tarvitsevat myös jatkossa riittävät omat hallinnolliset voimavaransa. Tällaisia tuomioistuimissa hoidettavia hallintotehtäviä ovat muun muassa viestintä, tiedottaminen ja tietopalveluun liittyvät tehtävät sekä talous- ja henkilöstöhallinnon perustehtävät (määrärahaseuranta, lomien ja virkavapauksien myöntäminen) sekä päivittäinen johtaminen. Jokainen tuomioistuin on myös itse velvollinen huolehtimaan tietosuojasäännösten noudattamisesta sekä vastaa viimekädessä työnantajalla määrättyjen velvoitteiden hoitamisesta. Tuomioistuinvirastoa koskevassa lainsäädännössä korostuu tuomioistuinten itsenäisyyden säilyttäminen ja tuomioistuimet toimivat jatkossakin itsenäisinä ja riippumattomina yksikköinä. Jotta tämä voidaan turvata, tarvitaan tuomioistuimissa jatkossakin resursseja hallintotehtävien hoitamiseen. Tämän vuoksi on vaikea arvioida, kuinka paljon tuomioistuinviraston perustamisella pystytään säästämään henkilöstöresursseja.

Tuomioistuinviraston perustamista koskeva uudistus on mittava ja merkitykseltään suuri. Hallituksen esityksen perusteella saa hyvän käsityksen asian taustasta ja tavoitteista sekä yleisellä tasolla käsityksen asian vaikutuksista. Uudistuksen konkreettisia vaikutuksia tuomioistuimiin on tässä vaiheessa kuitenkin vielä vaikea arvioida. Tuomioistuinista virastolle mahdollisesti keskitettävien tehtävien laajuus sekä eri toimijoiden välisen yhteistyön ja tehtävienjaon järjestäminen ovat sellaisia, että ne kuuluvat Tuomioistuinviraston päätösvaltaan eikä niihin voida vielä tässä vaiheessa ottaa yksiselitteistä kantaa. Lainsäädäntö jättää siis merkittävässä määrin päätäntävaltaa toiminnan järjestämisestä tuomioistuinvirastolle, jonka työjärjestyksen merkitys korostuu. Tärkeää on kuitenkin se, että uudistuksesta huolimatta tuomioistuinten oikeus päättää lainkäyttötoiminnastaan ulkopuolisten siihen puuttumatta, turvataan. Tämä tarkoittaa muu muassa sitä, että tuomioistuimet päättävät itse asioiden jakamisesta, lainkäyttötyön ja muun toiminnan organisoinnista, henkilöstönsä rekrytoinnista sekä tuomareiden ja muun henkilöstön sijoittamisesta eri yksiköihin. Tähän nähden onkin hyvä, että lakiehdotuksen 3 §:ssä tuomioistuinten riippumattomasta asemasta suhteessa Tuomioistuinvirastoon on nimenomainen säännös. Työjärjestyksellä tai tuomioistuinviraston päätöksillä ei voida puuttua tuomioistuinten toimintaan ja käytännössä tämä tarkoittaa, että toimivaltasuhde tuomioistuimiin jää varsin löyhäksi.

Tuomioistuinvirasto on luonteeltaan tuomioistuinta niiden hallintotehtävissä tukeva virasto. Siltä osin kuin lakiehdotuksen 12 §:ssä Tuomioistuinviraston ylijohtajan kelpoisuusvaatimukseksi on rajattu muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto, hallinto-oikeus ei pidä tätä tarkoituksenmukaisena ottaen huomioon ylijohtajan tehtävät. Ylijohtajan tehtävänä on johtaa Tuomioistuinvirastoa tuomariennemistöisen johtokunnan alaisuudessa. Johtokunnan tehtävänä on puolestaan huolehtia muun muassa tuomioistuinten taloudellisista ja organisatorisista edellytyksistä sekä tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä. Tuomioistuinvirasto ei ohjaa tai valvo lainkäyttöä. Tähän nähden hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan ylijohtajan tehtävät eivät ole luonteeltaan sellaisia, että ylijohtajalta tulisi edellyttää välttämättä oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa, vaan tarvittava kelpoisuus voitaisiin saavuttaa myös muilla ylemmillä korkeakoulututkinnoilla. Hallinto-oikeuden käsityksen mukaan ylijohtajan tehtävässä tulevat korostumaan esimerkiksi talouteen- ja henkilöstöhallintoon kuuluva osaaminen. Ylijohtajan tehtävä ei ole verrattavissa valtakunnansyyttäjän tai valtakunnanvoudin tehtäviin.

Kuten hallituksen esityksessä on todettu, uudistuksen toteuttamiseen on valmistauduttava huolella, mikä edellyttää riittävän pitkää täytäntöönpanoaikaa. Jotta Tuomioistuinvirasto pystyisi hoitamaan ydin-tehtävänsä eli huolehtimaan tuomioistuinlaitoksen toimintaedellytyksistä ja kehittämisestä, on tuomioistuinten keskushallintoon panostettava ja siihen osoitettava riittävät voimavarat.

Kuopiossa 23.10.2018

Toni Sarivirta
ma. ylituomari

Toni Nykänen
hallintopäällikkö